

Doç. Dr. Zafer Duygu İle Dinler Tarihi Eksenli Bir Söyleşi

Söyleşiyi Yapan:

Mert Aysoysal¹

Zafer Duygu, 2007 yılında Celal Bayar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde lisans eğitimini tamamlamıştır. 2010 yılında aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden Master (*İslam Yönetimlerinde Süryaniler: VII-XII. Yüzyıllar*), 2016 yılında da Doktora (*Hıristiyanlığın Roma Siyasal Sistemiyle Entegrasyonu*) dereceleri almıştır. 2018 yazında Amerika Birleşik Devletleri'nin North Carolina eyaletine gitmiştir. Burada, Duke Üniversitesi'nin Religious Studies Bölümü'nde TÜBİTAK desteğiyle post-doktora yapmış ve Misafir Öğretim Üyesi olarak "İnciller" konulu çalışma gerçekleştirmiştir. Aynı süreçte "Felsefe ve Din Bilimleri" alanında Doçent olmuştur (2018). Yurda dönüşünde Mardin Artuklu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Süryani Dili ve Edebiyatı bünyesinde öğretim üyesi ve bölüm başkanı olarak görev yapmıştır. Zafer Duygu, şu anda Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Zafer Duygu'nun Hıristiyanlık ve dinler tarihi konulu birçok kitap ve makalesi mevcuttur. Kendisi ayrıca düzenlediği seminer ve konferanslarıyla, katıldığı televizyon ve sosyal medya programlarıyla da tanınmaktadır.

Basılmış kitaplarından bazıları şunlardır:

Duygu, Zafer. *İncillerin Eleştirisi: Antikçağ Yazarlarının Değerlendirmeleri, Kitab-ı Mukaddes Eleştirisi ve Sinoptik Problem Araştırmaları Işığında Metodolojik Analizler* (çok yakında).

Duygu, Zafer. *İsa, Pavlus, İnciller: Hıristiyanlık Neden ve Nasıl Ortaya Çıktı?* İstanbul: Düşün, 2018 (ikinci basım Mart 2019).

Duygu, Zafer. *Nikomedea ve Hıristiyanlık: İlk Beş Yüzyıl*. İstanbul, Düşün, 2018.

Duygu, Zafer-Akalin, Kutlu (ed.-terc.) *Kristolojiye Giriş: Miafizit, Dyofizit ve Khalkedoncu Anlayışlar*. İstanbul: Divan, 2018.

¹ Doktora Öğrencisi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Felsefe ve Din Bilimleri, mert.aysoysal@stu.ihu.edu.tr

Akalın, Kutlu-Duygu, Zafer (ed.-terc.) *Süryani Literatürü*. Mardin: Mardin Artuklu Üniversitesi, 2018.

Duygu, Zafer. *Hristiyanlık ve İmparatorluk: Geç Antikçağ'da Kilise-Devlet İlişkileri ve Kristoloji Paradigmaları*. İstanbul: Divan, 2017.

Duygu, Zafer. *Süryani Tarih Yazıcılığında Geç Antikçağ: Hristiyanlık, İslam, Siyasi Tarih*. İstanbul: Divan, 2016.

Duygu, Zafer (2015). Tarihte Süryaniler: Ortaçağ Tarihçiliğinde Süryanilere Karşı Yaklaşımlara Dair Bazı Düşünceler. *Doğudan Batıya Düşüncenin Serüveni*. Ed. Bayram Ali Çetinkaya. İstanbul: İnsan Yayınları, 2015.

Sayın hocam öncelikle neden Dinler Tarihi diye söze başlayalım. Öncesinde Tarih lisansı ile başlayan ve Orta Çağ Tarihi yüksek lisansı ile devam eden bir yükseköğretim tecrübeniz olduğunu görmekteyiz. Tarihe olan ilginizin daha sonrasında Hristiyanlığın öne çıktığı Dinler Tarihi alanı ve Süryani kültürü ile birleşmesi nasıl oldu? Sizi bu alana yönelten sebeplerden bahsedebilir misiniz?

Biz, bugün din kavramının insan hayatında ve insanlık tarihinde çok önemli bir yere sahip olduğunu görmekteyiz. Tarihte dini bir inanca sahip olmayan hiçbir toplum bulunmamaktadır. Aynı zamanda dinin bu önemi toplumlar için olduğu gibi bireyler için de geçerlidir. Ben de çocukluktan itibaren dinlere ve dinler tarihine ilgiliyim. Dolayısıyla dinleri, bilimsel bir çerçevede, bilimsel bir düzlemde, modern bilimsel yöntemlerin yardımıyla ve modern parametrelerin ışığında inceleyebileceğimi düşünerek fakülte yıllarımdan itibaren Dinler Tarihi araştırmalarına yöneldim ve bu yönde çalışmaya devam ediyorum.

Tabii Süryani Literatürü ve Kültürü dediğimizde Süryanilerin Hristiyan olmaları ve bu literatürün de ağırlıklı olarak bir Hristiyan literatürü olması dikkat çekmekte. Öte yandan bu Süryani literatürü üzerine çalıştığımız zaman, Hristiyanlığın yanında Yahudiliği hatta İslam tarihini de içeren geniş bir dinler tarihi yelpazesini önünüzde bulabilirsiniz. Dolayısıyla Süryani literatürünün size bu alanlarda belirli katkılar sunacağı aşikâr. Ama tabii başlangıç noktam dinler tarihidir, sonradan Süryanilik benim yan alanım oldu.

2) Öğrencilik ve akademisyenlik hayatınızda unutamadığınız tecrübelerinize örnek verebilir misiniz?

Öğrencilik ve akademisyenlik hayatımda elbette unutamadığım pek çok tecrübe var. Her şeyden önce eser yayımlamanın, kitap yazmanın ve bunu çıktı olarak, metin olarak elime almanın çok büyük bir mutluluk olduğunu, bunun hiçbir zaman unutulmadığını ifade etmek istiyorum. Çünkü bir kitap yazdığınız zaman, artık o kitap adeta sizin bir parçanız, bir çocuğunuz gibi oluyor. Bütün akademik hayatımın en mutlu anları kaleme aldığım kitapların yayımlandığı anlardır.

3) Öğrencilik ve akademisyenlik hayatınızda sizi etkileyen ve size örnek olan hocalarınızdan bahsetmek ister misiniz?

Öğrencilik ve akademisyenlik hayatımda beni etkileyen çok sayıda hocam oldu. Benim kendi doktora hocam olan Prof. Dr. Mehmet Çelik'in üzerimde çok hakkı vardır. Kendisini hem bu alana yönelmemdeki etkisi hem de kendisinden çokça şey öğrenmiş olmam sebebiyle ilk sırada anabilirim.

Aynı zamanda sıralamakla bitiremeyeceğim pek çok hoca var. Ömer Faruk Harman hocayı da burada zikretmek isterim. Tabii yurt dışında da dinler tarihi alanında çalışan Bart D. Ehrman, Mark Goodacre gibi pek çok araştırmacının benim için bir örnek teşkil ettiklerini söyleyebilirim.

4) Akademisyenlik sürecinizde ele aldığınız kitap, makale ve tez çalışmalarınızın konularına karar verirken en çok nelere dikkat ettiniz?

Kitap, makale ve tez çalışmalarımı kaleme alırken, bu çalışmaların aynı alana ait olmalarına dikkat ederim. Ben, bilim dünyasında “alan mefhumuna”, “alan kavramına” çok inanan bir insanım. İnsanların “bir Hanya'dan bir Konya'dan” konuşmalarını akademi çatısı altında doğru bulmuyorum. Herkesin bir alanı olduğunu, bu alanda yaptıkları çalışmalarla derinleştiklerini ya da öyle olması gerektiğini düşünüyorum. Yani benim görüşüme göre eğer dinler tarihi alanında çalışıyorsak gidip de Birinci Dünya Savaşı'ni esas alan bir çalışma yazmamalıyız. Diğer taraftan kendi alanımızı tabii ki genişletebiliriz. Yeni alanlar, yan dallar katabiliriz. Ama ben, kendi çalışma kitaplarımın, makalelerimin ve benzeri çalışmalarımın konularını belirlerken spesifik bir alanda yoğunlaşmaya çalıştım.

5) Sizin için akademik hayatınızda bir dönüm noktası teşkil eden eser ve çalışmalarınıza dair örnek verebilir misiniz?

Aslında bütün eserlerimi benim için bir dönüm noktası olarak niteleyebilirim. Ama bütün eserlerimin içerisinde ayrı bir yere koyacağım belli eserler olabilir. Bunlara örnek olarak “İsa, Pavlus ve İnciller” kitabım ile “Hıristiyanlık ve İmparatorluk” kitabımı verebilirim. İlk iki sıraya bu ikisini koyabilirim.

6) Eserlerinize yönelik ilgiyi ve aldığınız geri dönüşleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

İlgi ve aldığım geri dönüşler, benim bu işi yapmaya başlarken düşündüğümün çok çok ötesinde, çok çok üstünde oldu. Şunu çok rahatlıkla söyleyebilirim ki bugüne kadar binlerce insandan dönüş aldım. Bu geri dönüşler gerek e-posta yoluyla gerek videolarımın altına yorumlar yapılarak gerekse Twitter ve diğer kanallardan iletişime geçilmesiyle oldu. Binlerce insan, kitaplarım hakkında fikir beyan ederek genel anlamda beğenilen ve önemli bir boşluğu kapatan çalışmalar kaleme aldığımı söylediler. Bütün okurlarıma çok teşekkür ediyorum. Her yazar gibi ben de okunmak için yazdım. Bu anlamda mutlu olduğumu söyleyebilirim. Tabii olumsuz eleştiriler de oldu. Bunların içerisinde kimisi salt inanca dayanan eleştirilerdi. Bunları hiç dikkate almadım, almıyorum. Ama karşıt argümanlar yoluyla bizim bilimsel anlamda eksiklerimizi gösteren nitelikli ve bilimsel eleştiriler de oldu. Bunlardan yararlanmaya çalıştım ve hâlâ da çalışıyorum. Genel olarak çok güzel geri dönüşler aldığımı, bu durumun tahminlerimin ve beklentilerimin çok ötesinde olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim.

7) Yurtiçi ve yurtdışındaki akademik hedefleriniz ve şu an sürmekte olan projeleriniz hakkında bilgi verir misiniz?

Şu dönem çok yoğun bir sürecin içerisinde geçmekteyim. Bir taraftan kendi akademik işlerim var. Yazmakta olduğumuz kitaplar, makaleler beni zaten başlı başına çok meşgul ediyor. Öte taraftan üzerimde idari işler var. Şu anda Dokuz Eylül Üniversitesi'nde Din Bilimleri Araştırma Enstitüsü ve bu başlı başına emek isteyen bir iş. Tabii öte taraftan da bir aile babasıyım. Bir ailem ve kendi yaşamım var. Dolayısıyla hakikaten her yönüyle çok yoğun bir sürecin ortasındayız.

Halihazırda yurt içi-yurt dışı diye bir ayırım yapma şansına sahip değilim. Ama çalışmalarım kapsamında

şu anda 3-4 tane kitap üzerinde çalışıyorum. Yayınevleriyle yapılmış anlaşmalarım

doğrultusunda bu kitapları birkaç yıllık süreç içerisinde yetiştirmem gerekiyor. Aynı zamanda elimde bir BAP projesi bulunmakta... O da Allah kısmet ederse, Kur'an'daki İncil anlatımıyla, günümüzdeki dört İncil mefhumunu belirli açılardan karşılaştıran ve birtakım sonuçlara ulaşan bir eser olacak. Hâlihazırda projelerim ve hedeflerim bunlar.

8) Yeni çıkacak “Meryem Oğlu İsa Nasıl “Tanrı” Oldu? Antikçağ Dinlerinin Sınırlarında Bir Arayış” isimli kitabınızın hazırlık sürecine ve literatürdeki önemine değinir misiniz?

Yeni çıkacak olan kitabımın hazırlık süreci hakikaten yoğun geçti ve hâlâ da geçiyor. Yazarken titiz olmaya, titiz davranmaya çalışıyorum. Bazen her bir sayfa için tekrar tekrar bildiğim yerlere bakmam gerekiyor. Bazen yeni bilgilere ulaşmam, bazen de mevcut bilgileri teyit etmem gerekiyor. Hakikaten bu, yoğun bir sürece sebebiyet veriyor.

9) Twitter ve YouTube’da aktif olduğunuzu görmekteyiz. Bu alanlara yönelik ayrıca bir çalışmanız mevcut mu?

Bir aralar Twitter’da ve YouTube’da çok aktiftim. Ama hâlihazırda Twitter’da o derece aktif değilim. YouTube’da da eskisi kadar aktif değilim, çünkü zaman bulamıyorum. Tabii sosyal medyayı kullanmak önemli. Her ikisinde de bundan sonra Allah nasip ederse paylaşımlara devam edeceğim. Ama özellikle YouTube ile ilgili, daha kısa ama daha sistemli, daha periyodik videolar yayımlamayı planlıyorum. Ama hâlihazırda onu da el atabilmiş değilim. Süreç içerisinde daha aktif olmayı ümit ediyorum.

10) Şu an İlahiyat Fakültesi’nde çalışan bir akademisyen olarak Türkiye’de Dinler Tarihi’nin dünü ve bugünü arasında nasıl bir fark görüyorsunuz? İlahiyat alanı ve özelinde Dinler Tarihi bölümü açısından kendimizi Batı’daki Teoloji fakülteleri ile karşılaştırdığımızda ortaya nasıl bir fark çıkıyor?

Bu alanda birçok hocamız geçmişten beri önemli çalışmalar yaptılar ve yapmaya devam ediyorlar. Hiç şüphesiz her hocamızın yaptığı çalışma literatüre önemli bir katkı sunmaktadır. Ama esas olan daha iyi, daha nitelikli çalışmalar da yapabilmek. Burada Batı’yla karşılaştırma yaparsak, Batı bilim dünyasının bizlerden çok daha önde olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim. Oralarda bulundum, o üniversiteleri de iyi-kötü gördüm. Tabii benden daha iyi bilenler şüphesiz vardır. Ama özellikle sosyal bilimler alanında bahsedecek olursam, benim yapabildiğim gözlem, Batı’nın bizden epey önde olduğudur. Peki bu fark nedir? Bu farkı, temelde daha rasyonel, bilimsel yöntemleri daha etkin kullanan ve daha fazla kalifikasyona sahip uzmanların çalıştıklarını görmem şeklinde aktarabilirim. Daha da açacak olursam, Batı’daki araştırmacılar, pek çok arkaik dil bilmekte, alanda yetişmiş insanlar sayıca fazla olmakta ve o insanlar da sonraki nesilleri yetiştirmekte. Dolayısıyla Batı’da yüksekte ve belirli bir çita yakalanmış durumda. Bir adayın akademik hayata devam etmesi için o çitayı geçmesi gerekiyor. O çitayı geçemeyenler ise eleniyorlar. Bizim sanki Batı ile en önemli farkımız bu. Tabii yüzlerce yıllık bir geçmişe sahip sistemli bir gelenek oluşturdukları da bir gerçek. Bu gelenekten gelen Batılı araştırmacılar modern literatürü, arkaik dili ve bunların yanında kaynaklar ile yeni fikir üretmeyi de iyi biliyorlar. Bunlar hep bizim Batı’dan görece biraz daha geride olduğumuz ve belki de kendimize hedef olarak belirleyip kendimizi geliştirmemiz gereken noktalar. Tabii ki bunlar, böyle sabahtan akşam olacak işler değil. Oturulup konuşulması, ciddi adımlar, atılması gereken bir süreç söz konusu. Ama hâlihazırdaki durumu bu şekilde tespit edebilirim.

11) Size göre bir öğrenci neden Dinler Tarihi okumaya yönelmelidir?

Her şeyden önce bu, bir merak ve ilgi işidir. Eğer öğrenci merak ediyorsa ve ilgi duyuyorsa, o zaman bu alanı seçmelidir. Diğer taraftan din kavramının tarihin şekillenmesindeki rolü ve önemi de çok büyük. Benim bir hocam; *“insanlığın bugününü anlamak istiyorsanız, dinler tarihini ve iktisat tarihini anlamamız gerekiyor. Çünkü pek çok şeyin arkasında din ve para vardır demişti”*. Evet, gerçekten de öyle.

12) Öğrencilere, meslektaşlarınıza ve aynı alana ilgi duyanlara vereceğiniz tavsiyeler nelerdir?

Öğrencilere, meslektaşlarıma ve ilgi duyanlara vereceğim tavsiye çok çalışmaları olur. Ben, başarının sırrı olarak hep bunu biliyorum. Yetinmemeleri, çok çalışmaları, çok okumaları, çok okumaları ve çok okumaları... Çünkü sosyal bilimcilerin farklı okumaktır. Tabii ki bunun yanı sıra gezmek ve görmek de önemlidir.

13) Okuyuculara iletmek istediğiniz özel bir mesaj var mı?

Herkese Allah gönlüne göre versin diyorum. İnşallah yeni nesiller, yeni genç kardeşlerimiz, bizlerin yaptıklarının çok daha fazlasını yaparak bu bayrağı çok daha ilerilere götüreceklerdir ve çok daha güzel çalışmalar yapacaklardır. İnşallah bizim adımızı, Türkiye'nin, Türk akademisinin bilim dünyasındaki yerini çok daha saygın bir yere getireceklerdir diye ümit

ediyorum. Çok teşekkürler.